

مجموعه آثار

علامه سید مرتضیٰ عسکری

برگستره کتاب و سنت

مترجم: محمد جواد کریمی

امام علی در قرآن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پُر کُستَرِہ کتاب و سنت

امام علی (علیہ السلام) در قرآن

تألیف: علامہ سید مرتضیٰ عسکری

ترجمہ: محمد جواد کرمی

تصحیح و تنظیم: کرمرضا خزلی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا). (سوره احزاب، آیه ۲۱)
به راستی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) برای شما
اسوه و سرمشق نیکویی است، برای آنان که به خدا و روز
قیامت امید داشته و خدا را بسیار یاد می کنند.

مقدمه ناشر:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(الحمد لله رب العالمين كثيراً كما هو أهله، و الصلاة والسلام على محمد وآله الطيبين الطاهرين، سيما بقیة الله فی العالمین، واللعنة على أعدائهم ومخالفیهم و منكری فضائلهم).

همانا انبیای الهی و در پی ایشان اوصیای آنها و در دوران غیبت علمای دین گشایندگان راه و روشن کنندگان مسیر الی الله هستند. مثل آنها مانند ماه و ستارگان در شب تاریک و ظلمانی است. سوسو زنان هدایتگر جا ماندگان در راهند.

انبیا و اوصیای ایشان طلیعه داران این مکتبند. علما و فقهاء پیروان ایشانند در دوران غیبت در شناسایی سیره انبیا و اوصیا که حقیقت اسلام است و در اعمال و حرکات و گفتار آنان تجسم شده است. این علما و فقهاء هستند که سره و ناسره را از هم جدا کرده و به کنکاش در حقیقت اسلام پرداخته و آن را در اختیار مردم قرار می دهند تا آنان را از غرق شدن در گرداب جهالت نجات دهند.

حضرت آیت الله علامه عسکری یکی از این شخصیت‌های نادر در جامعه اسلامی تشیع است که عمر شریف و با برکت خود را در تحقیق و تدبر در شناخت اسلام مکتب **اهل بیت (علیهم السلام)** گذرانده است. ایشان مباحث دینی را از جایگاه برخورد‌های سطحی به عمق تحقیق علمی کشاند و به دور از تعصبات مذهبی و با ادله مورد قبول دو مکتب **اهل بیت (علیهم السلام)** و مکتب خلفا به دفاع از مذهب تشیع پرداخت.

بدین سبب تألیفات معظم له در سراسر جهان اسلام اشتها خاصی یافته و به زبانهای مختلف ترجمه و منتشر گردیده است.

کتاب حاضر تدوین شده هفده جزوه بر گستره کتاب و سنت است که در سالهای قبل به صورت مجزا و در قطع جیبی چاپ گردیده است و شامل بررسی و پاسخهای جامع و مانع ایشان از مصادر و کتب معتبر اهل سنت به مسائل مطرح شده آنها علیه مکتب **اهل بیت (علیهم السلام)** است.

موسسه علمی فرهنگی علامه عسکری در جهت حمایت مادی و معنوی از فعالیتها و آثار علامه عسکری و گسترش هرچه بیشتر دامنه این فعالیتها در فعالیتها در سطح جوامع اسلامی تشکیل شده است.

روابط عمومی موسسه علمی فرهنگی علامه عسکری

مقدمه

(وحدت بر محور کتاب و سنت)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَالسَّلَامُ عَلَى أَصْحَابِهِ الطَّيِّبِينَ الْمَيَامِينَ).

ما مسلمانان یکپارچه، از درون و از راه مسائل اختلافی با خود به نزاع برخاستیم و دشمنان اسلام از برون و از راهی که ندانستیم، وحدتمان را به تفرقه و شوکتان را به ضعف کشاندند تا از دفاع ناتوانمان کردند و بر ما چیرگی یافتند؛ در حالی که خدای سبحان فرموده است:

(وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِیْحُكُمْ) (۱)

خدا و پیامبرش را اطاعت کنید و با یکدیگر نزاع نکنید که ناتوان شوید و قدرت و شوکت شما برود!

پاورقی:

۱- سوره انفال، آیه ۴۶.

آری:

(وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ) (۱)

هر مصیبتی به شما رسد، دستاورد خودتان است و خداوند بسیاری را نیز، می بخشد!

پس شایسته آن است که امروز و هر روز، به « کتاب و سنت » بازگردیم و وحدت کلمه خود را بر محور « کتاب و سنت » باز یابیم که خدای متعال می فرماید:

(فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ). (۲)

اگر در چیزی نزاع کردید [حکم] آن را به خدا و رسول بازگردانید.

ما نیز، در این سلسله از بحثها به « کتاب و سنت » مراجعه کرده و ابزار روشنگر راهنما در مسائل مورد اختلاف را از « کتاب و سنت » می گیریم تا به اذن خدای متعال بار دیگر وسیله وحدت کلمه و یکپارچگی شود. امیدواریم دانشمندان و متفکران اسلامی نیز، در این میدان با ما همراهی نموده و دیدگاههای خود را برای ما ارسال دارند.

سید مرتضی عسکری

پاورقی:

۱- سوره شوری، آیه ۳۰.

۲- سوره نساء، آیه ۵۹.

امام علی (علیه السلام) در قرآن

پژوهشگر جویای رابطه میان امام علی (علیه السلام) و قرآن کریم، گاهی نوشتن و جمع آوری قرآن به اهتمام امام علی (علیه السلام) را می کاود، و گاهی به تفسیر امام درباره شأن نزول و تأویل آیات قرآن می پردازد، که آن حضرت، خود، فرمود:

(سَلُونِي عَنْ كِتَابِ اللَّهِ فَوَاللَّهِ مَا مِنْ آيَةٍ إِلَّا أَنَا أَعْلَمُ أَبْلِيلُ نَزَلَتْ أُمِ يَنْهَارٍ، أُمِ فِي سَهْلٍ أُمِ فِي جَبَلٍ). (۱)

از من درباره کتاب خدا بپرسید که به خدا سوگند هیچ آیتی نیست مگر آنکه می دانم در شب نازل گشته است یا در روز، در دشت فرود آمده یا در کوه.

گاهی نیز محقق، موضوع تجسم قرآن در علی (علیه السلام) را از بعد عقیده و رفتار بررسی می کند، که پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) فرمود:

پاورقی:

۱- متقی هندی، علی، کنز العمال، ج ۲، ص ۲۵۷ ۲۵۸.

(عَلَى مَعَ الْقُرْآنِ وَ الْقُرْآنُ مَعَ عَلِيٍّ لَنْ يَفْتَرَقَا حَتَّى يُرِدَا عَلَى الْحَوْضِ). (۱)

علی با قرآن است و قرآن با علی، هرگز از هم جدا نشوند تا در حوض کوثر نزد من آیند.

در بحث حاضر تنها به برخی از آیات نازل شده درباره آن حضرت، که ما به آنها دست یافته ایم، اشاره می کنیم؛ زیرا خطیب بغدادی در تاریخ خود از ابن عباس روایت کرده که سبید آیه درباره امام علی (علیه السلام) نازل شده است. (۲) همچنین شبلنجی از ابن عباس نقل می کند که آن مقدار از کتاب خدای متعال که درباره علی (علیه السلام) نازل شده، درباره هیچ کس نازل نشده است. (۳)

در مجموعه حاضر، آیاتی را که به گونه ای در ذیل عنوان امام علی (علیه السلام) در قرآن قرار می گرفتند، در دوازده دسته طبقه بندی کرده ایم. در ذیل هر دسته به آیاتی اشاره کرده ایم و آنگاه شأن نزول یا ماجرای را آورده ایم که به امیرمؤمنان (علیه السلام) مربوط می شده است. مدارک ما در این بحث، مهمترین مصادر تفسیری و روایی مکتب خلفا و اهل بیت (علیهم السلام) است.

پاورقی:

۱- حاکم نیشابوری، المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۲۴.

۲- خطیب بغدادی، تاریخ بغداد، ج ۶، ص ۲۲۱.

۳- شبلنجی حنفی، نورالابصار، ص ۷۳.

۱- آیات درباره امام علی (علیه السلام)

الف) آیه انفاق

(الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ). (۱)

پاداش آنان که اموال خود را، شب و روز و نهان و آشکار، انفاق می کنند، با پروردگارشان است، نه بیمی بر آنها است و نه اندوهگین می شوند.

عبدالوهاب بن مجاهد از ابن عباس چنین روایت می کند: آیه انفاق درباره علی (علیه السلام) نازل شده است؛ او چهار درهم داشت که یکی را در شب انفاق کرد، یکی را در روز، و یکی را در نهان و یکی را آشکار. (۲)

ب) آیه فروش جان

(وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ). (۳)

پاورقی:

۱- سوره بقره، آیه ۲۷۴.

۲- ابن عساکر، تاریخ مدینه دمشق، ج ۳۸، ص ۲۰۶.

۳- سوره بقره، آیه ۲۰۷.

برخی از مردم، جان خود را برای خشنودی خدا می فروشند؛ و خداوند با این بندگان مهربان است.

عبدالرحمان بن میمون به نقل از ابن عباس می گوید:

« رسول خدا (صلی الله علیه وآله) در شبی که به سوی آن غار برون شد، علی را در بستر خود خوابانید. ابوبکر به دنبال پیامبر آمد و علی او را از خروج پیامبر آگاه کرد. ابوبکر در پی آن حضرت روان شد و قریشیان بیدار و پاسدار، علی را [به جای پیامبر] هدف خویش گرفته بودند. چون صبح شد، با شگفتی علی را فراوی خود دیدند. گفتند: محمد (صلی الله علیه وآله) (کجاست، علی (علیه السلام) گفت: من از او خبر ندارم، گفتند: ما نمی خواستیم به تو ضرری برسانیم و تو را آزار دهیم. ما هدفمان محمد (صلی الله علیه وآله) بوده است. چون که او از زدن و ضربه خوردن به خود نمی پیچد اما تو از ضربه خوردن به خود می پیچی. سپس آیه و من الناس من یشری نفسه... درباره او نازل شد.»

امام علی (علیه السلام)، خود، در این باره چنین سروده است:

وقیت بنفسی خیر من وطی الحصی
واکرم خلق طاف بالبیت والحجر
وبت أراعی منهم ما ینوبنی
و قد صرت نفسی علی القتل والاسر
محمد لما خاف ان یمکروا به
فنجاه ذوالطول العظیم من المکر

و بات رسول الله فی الغار آمنة

فما زال فی حفظ الاله و فی ستر (۱)

با جان خود برترین راهوار در این سنگریزه ها
« و گرامی ترین آفریده، زایر بیت و حجر را پاسداری کردم.
خوابیدم و در حالی که دشمنانم را می پاییدم
خود را برای کشته شدن و اسارت آماده ساختم.
زمانی که محمد (صلی الله علیه وآله) از مکر آنها بر خود ترسید
خداوند بخشایشگر عظیم، از این مکر نجاتش داد.
آری، رسول خدا (صلی الله علیه وآله) در آن غار، ایمن آسود
و همواره در پناه خدا باقی ماند.»

پاورقی:

۱- احمد بن حنبل، المسند، ج ۱، ص ۳۳۰؛ حاکم نیشابوری، المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۲۳؛ نسائی، احمد بن شعیب، خصائص علی بن ابی طالب، ص ۶۱.

۲- آیات درباره اهل بیت (علیهم السلام)

الف) سوره هل أتی

مجاهد از ابن عباس درباره شأن نزول این سوره چنین روایت کرده است:

حسن و حسین (علیهما السلام) بیمار شدند. رسول خدا (صلی الله علیه وآله) و همه مردم به عیادت آمدند و به علی (علیه السلام) گفتند: یا اباالحسن، کاش بر ای فرزندان نذری می کردی! علی گفت: اگر شفا یافتند، برای سپاس از خدای عزوجل، سه روز روزه می گیرم. فاطمه (علیها السلام) و خادم آنها، فضا، نیز چنین گفتند. حسن و حسین (علیهما السلام) شفا یافتند، و چون در خانه آل محمد (صلی الله علیه وآله) توشه ای نبود، علی (علیه السلام) نزد شمعون رفت و سه پیمانه جو قرض گرفت و به خانه آورد. فاطمه (علیها السلام) با یک پیمانه آن نان تهیه کرد. علی (علیه السلام) با رسول خدا (صلی الله علیه وآله) نماز گزارد و به منزل بازگشت و غذا را فراروی خود نهاد. مسکینی در خانه آمد و گفت: سلام بر شما اهل بیت محمد، من مسکینی مسلمان زاده ام، غذایم دهید تا خدا از سفره های بهشت غذایتان دهد. علی (علیه السلام) دستور داد تا غذا را به او بدهند و در آن روز و آن شب چیزی جز آب نخوردند.

روز دوم فاطمه (علیها السلام) یک پیمانه دیگر آورد کرد و با آن نان فراهم ساخت، و چون غذا را فراروی خود نهادند، یتیمی سر رسید و بر در خانه ایستاد و گفت: سلام بر شما اهل بیت محمد، یتیمی از اولاد مهاجرانم که پدرم شهید شده است. غذا را به او دادند و یک روز دیگر خویشتنداری کردند و جز آب

نخوردند.

روز سوم فاطمه (علیهاالسلام) پیمانه باقیمانده را برگرفت و آرد کرد و نان پخت. علی (علیه السلام) با پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) نماز گزارد و بازگشت، و چون غذا را فراروی خود نهاد، اسیری بر در خانه ایستاد و گفت: سلام بر شما اهل بیت نبوت، اسیرمان می کنید و غذایمان نمی دهید؟ غذایم دهید که من اسیرم.

غذا را به او دادند و سه روز و سه شب خویشتنداری کردند و جز آب نخوردند. رسول خدا (صلی الله علیه وآله) نزد آنان رفت و شدت گرسنگی آنها را دید. خدای سبحان این آیات را فرو فرستاد:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ . هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينَ مِّنَ الدَّهْرِ
لَمْ يَكُنْ شَيْئاً مَّذْكُوراً... * يُوقُونَ بِالْغَدْرِ وَ يَخَافُونَ يَوْماً كَانَ شَرُّهُ
مُسْتَظْهِراً * وَ يُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِيناً وَ يَتِيماً وَ أُسِيراً *
إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكُوراً... (۱)

آیا زمانی طولانی بر انسان گذشت... (ابرار) به نذر خود وفا می کنند و از روزی که شرش فراگیر است می ترسند، و غذای خود را به پاس دوستی خدا به مسکین و یتیم و اسیر می خوراند و می گویند شما را تنها به خاطر خدا اطعام می کنیم و هیچ پاداش و سپاسی از شما نمی خواهیم. (۲)

پاورقی:

۱- سوره انسان، آیه ۱ و ۷-۱.

۲- ابن اثیر، اسدالغابه، ج ۵، ص ۵۳۰.

(ب) آیه ایثار

(وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ). (۱)

و دیگران را بر خویش مقدم می دارند؛ هر چند خود نیازمند باشند.

ابوهریره می گوید:

«مردی نزد پیامبر آمد و از گرسنگی شکوه کرد. پیامبر او را به خانه زنانش فرستاد و آنها گفتند: چیزی جز آب نداریم. آن حضرت فرمود: چه کسی در این شب این مرد را درمی یابد؟ علی گفت: من یا رسول الله! سپس نزد فاطمه آمد و او را از ماجرا آگاه کرد. او گفت: چیزی جز غذای این دخترک نداریم، ولی مهمانمان را بر خود ترجیح می دهیم. علی گفت: دخترک را بخوابان و من نیز چراغ را به خاطر این مهمان خاموش می کنم. فاطمه چنان کرد، و آن مهمان شام خورد، و چون صبح شد خدای سبحان آیه و یُؤْثِرُونَ علی انفسهم... را نازل فرمود». (۲)

پاورقی:

۱- سوره حشر، آیه ۹.

۲- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۴۶.

(ج) آیه مباهله

(فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ). (۱)

بگو: بیایید فرزندانمان و فرزندانان، زنانمان و زنانان، و ما خویشتن خویش و شما خویشتن خویش را فراخوانیم، آنگاه مباهله کنیم و لعنت خدا را بر دروغگویان قرار دهیم.

در الصواعق المحرقة از جابر بن عبدالله چنین نقل شده است:

« هیئت نمایندگی نجران، رئیس و مرئوس، نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله) آمدند و پیامبر آنان را به اسلام فراخواند. گفتند: ما پیش از تو اسلام آوردیم. پیامبر فرمود: دروغ می گوئید، اگر بخواهید، شما را به آنچه از اسلام بازتان می دارد آگاه می کنم. گفتند: آگاهمان کن. فرمود: عشق به صلیب و شرب خمر و خوردن گوشت خوک. سپس آنان را به مباهله فراخواند و آنان وعده اش دادند که صبح فردا حاضر شوند. صبح فردا، رسول خدا (صلی الله علیه و آله) دست علی و فاطمه و حسن و حسین را گرفت و مسیحیان را به مباهله فراخواند؛ اما آنان از آمدن سر باز زدند و به پرداخت خراج رضایت دادند. پیامبر فرمود: سوگند به آنکه مرا به حق فرستاد، اگر آمده بودند، این بیابان آتش بار می

پاورقی:

۱- سوره آل عمران، آیه ۶۱.

شد. آنگاه این آیه نازل شد: (فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ... ثُمَّ نَبْتَهِلْ...)

شعبی می گوید:

« (أَبْنَاءَنَا) در آیه « حسن و حسین » هستند، (و نِسَاءَنَا) «فاطمه» (و أَنْفُسَنَا) « علی بن ابی طالب (علیه السلام) ».

ابن حجر می گوید:

« دارقطنی روایت کند که علی (علیه السلام) در روز شورا، با اهل شورا احتجاج کرد و به آنها گفت: شما را به خدا سوگند می دهم، آیا در بین شما کسی هست که از من به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نزدیکتر باشد؟ آنکه پیامبر او را نفس خود قرار داده و فرزندان او را فرزندان خود خوانده، کسی جز من است؟ گفتند: هرگز، هرگز!... (۱)

(د) آیه فائزون

(إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ). (۲)

من امروز آنها را به دلیل آنکه صبر کردند، پاداش دادم. آنان، به حق، راه یافتگانند.

پاورقی:

۱- ابن حجر، الصواعق المحرقة، ص ۹۳.

۲- سوره مؤمنون، آیه ۱۱۱.

از عبدالله بن مسعود چنین نقل شده است:

« مراد از آیه (إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا)، علی بن ابی طالب و فاطمه و حسن و حسین است که در دنیا بر طاعت خدا و فقر و گرسنگی صبوری کردند و از معاصی دوری جستند و در بلاها شکیبایی ورزیدند. آری، آنان رستگاران و نجات یافتگان از حسابند. (۱)

(ه) آیه تطهیر

(إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمُ تَطْهِيراً). (۲)

خداوند، تنها بر آن است که پلیدی را از شما اهل بیت دور سازد و شما را پاک و پاکیزه گرداند.

از ام سلمه چنین نقل شده است:

« پیامبر در خانه من بود که فاطمه (علیها السلام) با ظرف حریره وارد شد و نزد آن حضرت رفت. پیامبر به او فرمود: شوهر و فرزندان را بخوان. علی و حسن و حسین نزد ایشان آمدند و حریره خوردند. آن حضرت در بستر خویش و بر روی کسا نشسته بود و من در اتاق خود نماز می خواندم که خدای عزوجل آیه (إِنَّمَا

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۴.

۲- سوره احزاب، آیه ۳۳.

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا) را نازل فرمود. آن حضرت دنباله کسا را برگرفت و بر آنها پوشانید و بعد دست خود را بیرون آورد و به سوی آسمان اشاره کرد و گفت: خداوندا، اینها **اهل بیت** و خواص من هستند؛ پلیدی را از آنان دور کن و پاک و پاکیزه شان گردان. من سر خود را داخل اتاق کردم و گفتم: یا رسول الله، من هم با شمایم؟ فرمود: تو عاقبت به خیری.»

(۱)

از انس بن مالک نقل شده است که: پیامبر تا شش ماه که برای اقامه نماز صبح از مقابل خانه فاطمه می گذشت، می فرمود:

«ای **اهل بیت**، وقت نماز است؛ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» (۲).

(و) آیات مرج البحرين يلتقيان

(مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ * بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ * يُخْرِجُ مِنْهُمَا الْمَوْءُوءُ وَالْمَرْجَانُ). (۳)

دو دریای مختلف را کنار هم قرار داد. میان آن دو برزخی است که بر یکدیگر غلبه نمی کنند... از آن دو، لؤلؤ و مرجان بیرون می آید.

پاورقی:

۱- ابن حنبل، المسند، ج ۶، ص ۳۹۳. مسلم نیز این حدیث را در صحیح خود آورده است.

۲- بلاذری، احمد بن یحیی، انساب الاشراف، ج ۱، ص ۲۱۵.

۳- سوره رحمن، آیه ۱۹، ۲۲.

از ضحاک چنین نقل شده است:

« منظور از (مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ) علی و فاطمه، منظور از،
(بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ) پیامبر است و منظور از، (يَخْرُجُ مِنْهُمَا
الْلُّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ) حسن و حسین «. (۱)

(ز) آیه الحاق ذریه

(وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ
مَا أَلْتَنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِيْنٌ). (۲)
کسانی که ایمان آوردند و فرزندانشان در ایمان پیروی شان
کردند، فرزندانشان را به آنها ملحق می کنیم و چیزی از پاداش
عملشان نمی کاهیم، که هر کس در گرو کار خویشان است.

از ابن عباس نقل شده است که آیه: (وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ) درباره پیامبر و
علی و فاطمه و حسن و حسین نازل شده است.

(ح) آیه مودّت

(قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى). (۳)
بگو بر این رسالت هیچ مزدی از شما نمی خواهم جز دوست

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۰۸.

۲- سوره طور، آیه ۲۱.

۳- سوره شوری، آیه ۲۳.

داشتن خویشاوندانم.

از ابن عباس نقل شده است هنگامی که آیه مودت نازل شد، گروهی گفتند:
یا رسول الله، خویشاوندان شما که مودت آنها بر ما واجب شده، کیانند؟ فرمود:

علی و فاطمه و دو پسر آن دو. (۱) و از آن موارد نیز این آیه که
خداوند می فرماید: (أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ). (۲)

عکرمه در شأن نزول این آیه چنین می گوید:

(أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ) منظور از آیه فوق پیامبر (صلی الله
علیه وآله)، علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام) است.

پاورقی:

۱- طبری، محب الدین، ذخائر العقبی، ص ۲۵؛ ابن حجر، الصواعق المحرمة، ص ۱۰۱؛ شبلنجی

حنفی، نورالابصار، ص ۱۰۱.

۲- سوره اسراء، آیه ۵۷.

آیات درباره امام علی (علیه السلام) و شیعیان او

الف) آیه خیر البریه

(إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ). (۱)

کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته انجام دادند، بهترین مخلوقاتند.

ابن عساکر از جابر بن عبدالله درباره این آیه چنین نقل کرده است:

« نزد پیامبر بودیم که علی (علیه السلام) آمد. پیامبر فرمود: سوگند به آنکه جانم در دست او است، این شخص و شیعیان او رستگاران قیامتند، و آیه (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا...) نازل شد، و چنان شد که اصحاب پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) هرگاه علی (علیه السلام) را می دیدند، می گفتند: خیر البریه آمد ». (۲)

ب) آیه مفلحون

(أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ). (۳)

پاورقی:

۱- سوره بینه، آیه ۷.

۲- سیوطی، عبدالرحمان، الدر المنثور، ذیل آیه مذکور.

۳- سوره بقره، آیه ۵.

این گروه رستگارانند...

از امام علی (علیه السلام) روایت شده است:

« سلمان فارسی به من گفت: یا اباالحسن، هیچگاه با حضور
من، فراروی رسول خدا (صلی الله علیه وآله) قرار نگرفتی مگر
آنکه پیامبر بین دو کتف من زد و فرمود: سلمان! این شخص و
حزب او رستگارانند ». (۱)

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۶۸.

۴- آیات درباره امام علی (علیه السلام) و غیر او

(الف) (فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا: (۱))

این گروه با کسانی خواهند بود که... خدا نعمتش را بر آنان تمام کرده است؛ یعنی پیامبران و صدیقان و شهیدان و صالحان. خوب رفیقانی هستند اینان.

داود بن سلیمان می گوید:

« علی بن موسی الرضا (علیه السلام) از پدرانش، از علی (علیه السلام) برای من روایت کرد که پیامبر درباره این آیه فرمود: مراد از من النبیین محمد (صلی الله علیه وآله) است و مراد از من الصدیقین علی بن ابی طالب (علیه السلام)، و مراد از من الشهداء حمزه، و مراد از من الصالحین حسن و حسین (علیهما السلام)، و مراد از (حَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا) قائم آل محمد (عج) است ». (۲)

(ب) (وَ إِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ. (۳))

پاورقی:

۱- سوره نساء، آیه ۶۹.

۲- بحرانی، سید هاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۳۹۳.

۳- سوره انعام، آیه ۵۴.

و هر گاه کسانی که به آیات ما ایمان دارند نزد تو آیند، بگو:
سلام بر شما، پروردگارتان رحمت را بر خود واجب کرده است.

از ابن عباس نقل شده است که این آیه در حق علی بن ابی طالب (علیه السلام) و حمزه و جعفر و زید نازل شده است. (۱)

(ج) (... وَ عَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ). (۲) و بر
اعراف مردانی هستند که هر یک را به سیمایشان می شناسند.

ثعلبی در تفسیر این آیه از ابن عباس چنین روایت کرده است:

« اعراف جایگاه بلندی از صراط است که عباس و حمزه و علی
بن ابی طالب (علیه السلام) و جعفر طیار بر بلندای آنند و
دوستدارانشان را به نور سیما می شناسند و دشمنانشان را به
تیرگی چهره ». (۳)

(د) ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ. (۴)
خداوند، آرامش خود را بر پیامبر و مؤمنانش نازل کرد.

از ضحاک بن مزاحم نقل شده است که این آیه در حق کسانی نازل شد که
همراه رسول خدا (صلی الله علیه وآله) استوار باقی ماندند: علی و عباس و چند

پاورقی:

۱- فرات کوفی، تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۲.

۲- سوره اعراف، آیه ۴۶.

۳- ابن حجر، الصواعق المحرقة، ص ۱۰۱.

۴- سوره توبه، آیه ۲۶.

نفر از بنی هاشم. (۱)

هـ) (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ). (۲)

مؤمنان واقعی کسانی هستند که به خدا و پیامبرش ایمان آورده اند و هرگز تردیدی به خود راه نداده اند و با مال ها و جان های خویش در راه خدا جهاد کرده اند؛ اینان راستگویانند.

ابن عباس می گوید:

«مراد از آیه (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا...) این است که این گروه، خدا و رسول او را تصدیق کردند و هرگز در ایمان خود دچار تردید نشدند. این آیه در حق علی بن ابی طالب (علیه السلام) و حمزه بن عبدالمطلب و جعفر طیار نازل گردید. جمله (و جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)، یعنی با جان و مال خود در راه خدا و طاعت او جهاد کردند و خداوند سبحان با عبارت (أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ) صدق و وفای آنها را تأیید فرمود. (۳)

و) (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا). (۴)

در بین مؤمنان مردانی هستند که به پیمانی که با خدا بستند، صادقانه وفا کردند؛ برخی از آنها جانشان را فدا کردند و برخی

پاورقی:

۱- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، ج ۳، ص ۱۷.

۲- سوره حجرات، آیه ۱۵.

۳- حاکم حکسانی، شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۸۶.

۴- سوره احزاب، آیه ۲۳.

منتظرند، و هیچ تبدیل و دگرگونی ایجاد نکردند.

حافظ ذهبی در این باره می گوید:

« علی (علیه السلام) بر فراز منبر مسجد کوفه بود که از او پرسیدند: آیه (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ...) در حق چه کسانی نازل شده است؟ او گفت خدایا ببخش، این آیه در حق من و عمویم حمزه و عموی دیگرم عبیده بن حارث بن عبدالمطلب نازل شد. عبیده جانش را فدا کرد و در جنگ بدر به شهادت رسید. حمزه نیز جانش را فدا کرد و در جنگ احد به شهادت رسید و من اکنون انتظار می کشم تا شقی ترین فرد این امت، (اشاره به محاسن و سر) این را از این رنگین کند؛ عهدهی که حبیبم ابوالقاسم مرا از آن آگاه کرده است». (۱)

ز: (أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْداً حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ). (۲)

آیا کسی که به او وعده نیکو داده ایم و به آن خواهد رسید، همانند کسی است که به او متاع دنیا داده ایم، ولی در روز قیامت از احضارشدگان خواهد بود؟

از مجاهد نقل شده است که آیه (أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْداً حَسَنًا...) در حق علی

پاورقی:

۱- فیروزآبادی، سید مرتضی، فضائل الخمسه، ج ۱، ص ۲۸۷، به نقل از: ابن حجر، الصواعق المحرقة، ص ۸۰؛ شبلنجی حنفی، نورالابصار، ص ۹۷، به نقل از: ابن صباغ، الفصول المهمه.
۲- سوره قصص، آیه ۶۱.

(عليه السلام) و حمزه نازل شده و مراد از (كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا)،
ابوجهل است. (۱)

کرم رضا خانی

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۴۳۷.

۵- آیات درباره دشمنان امام علی (علیه السلام)

(الف) (إِنَّ الَّذِينَ يُوءِدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا). (۱)

کسانی که مردان و زنان مؤمن را، بدون آنکه کاری کرده باشند، آزار می دهند، بهتان و گناه آشکاری را به دوش کشیده اند.

از مقاتل نقل شده است که این آیه در حق علی بن ابی طالب (علیه السلام) نازل شد؛ چرا که گروهی از منافقان او را می آزرده. (۲)

(ب) (إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ * وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ). (۳)

گناه کاران همواره به مؤمنان می خندیدند، و چون بر آنها می گذشتند، ایشان را به ریشخند می گرفتند.

زمخشری می گوید: گفته شده است که علی بن ابی طالب (علیه السلام) با جمعی از مسلمانان وارد مجلسی شدند و منافقان آنها را مسخره کردند و به آنها

پاورقی:

۱- سوره احزاب، آیه ۵۸.

۲- واحدی نیشابوری، اسباب النزول، ص ۲۷۳.

۳- سوره مطففین، آیه ۲۹ - ۳۰.

خندیدند و به آنها اشاره کردند و بعد به نزد یاران خود رفتند و گفتند: امروز اصلع را دیدیم. پیش از آنکه علی نزد رسول خدا (صلی الله علیه وآله) برسد، این آیه نازل شد. (۱)

(ج) (فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا...).(۲)

هنگامی که آن را از نزدیک ببینند، چهره کافران زشت شود.

از اعمش نقل شده است که درباره این آیه گفت: هنگامی که کافران، مقام علی بن ابی طالب (علیه السلام) را ببینند، چهره شان زشت گردد. (۳)

(د) (فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ * بِأَيِّكُمْ الْمَفْتُونُ).(۴)

به زودی می بینی و می بینند که کدام یک از شما شیفته و مفتونند.

از کعب بن مسعود و عبدالله بن مسعود در این باره چنین نقل شده است:

از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) درباره علی (علیه السلام) پرسیدند. فرمود: «علی در اسلام پیشروترین شما، در ایمان کامل ترین شما، در علم داناترین شما، در حلم برترین شما و در خشم برای خدا خشناک ترین شما است. علمم را به او آموختم و رازم را به او سپردم و کارم را به او واگذاشتم. او جانشین من در

پاورقی:

۱- زمخشری، محمد بن عمر، الکشاف؛ فخر رازی، التفسیر الکبیر در تفسیر آیه مذکور.

۲- سوره ملک، آیه ۲۷.

۳- حاکم حسکانی، شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۶۵.

۴- سوره قلم، آیه ۵ - ۶.

خانواده، و امین من در میان امت است». برخی از قریشیان گفتند: «به راستی که علی (علیه السلام)، رسول خدا (صلی الله علیه وآله) را شیفته و مفتون خود کرده است؛ به گونه ای که هیچ عیبی در او نمی بیند». و خداوند متعال این آیات را فرستاد: (فَسَتَّبَصِرَ وَ يُبْصِرُونَ * يَا أَيُّكُمُ الْمَفْتُونُ). (۱)

ه) (سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ * لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ). (۲)
درخواست کننده ای تقاضای عذابی حتمی کرد؛ عذابی که برای کافران است و بازدارنده ای.

امام صادق (علیه السلام) از امام علی (علیه السلام) چنین نقل فرموده است:

« هنگامی که رسول خدا (صلی الله علیه وآله)، علی (علیه السلام) را در غدیر خم به جانشینی خود منصوب کرد و فرمود هر که من مولای اویم، این علی مولای اوست، این فرموده در شهرها پخش شد، و نعمان بن حرث فهری نزد رسول خدا (صلی الله علیه وآله) آمد و گفت، از سوی خدا فرمانمان دادی تا لا اله الا الله بگوئیم و تو را رسول خدا بدانیم، دستورمان دادی تا جهاد کنیم و حج بگذاریم و نماز به جای آوریم و زکات بپردازیم و روزه بگیریم، ما همه اینها را از تو پذیرفتیم، ولی تو راضی نشدی تا این جوان را جانشین خود ساختی و گفتی هر که من مولای اویم، این علی مولای او است، این خواست تو است یا فرمان خدا است؟ پیامبر

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۶۷.

۲- سوره معارج، آیه ۱-۲.

فرمود: سوگند به خدایی که معبودی جز او نیست، این کار از سوی خدا است. نعمان روی بر تافت و در همان حال می گفت: خدایا، اگر این حق است و از سوی تو است، پس، از آسمان بر ما سنگی ببار یا عذاب دردناکمان فرود آر! خداوند سنگی رها کرد و او را کشت و این آیات را فرستاد: (سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ... (۱).

و (وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ). (۲)
آنها را از نحوه سخنشان می شناسی.

از ابوسعید خدری نقل شده است که مراد خدای عزوجل از این آیه، کینه منافقان از علی بن ابی طالب (علیه السلام) است. (۳)

ز (أَقَمَّنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ). (۴)
آیا مؤمن همانند فاسق است؟ نه، هرگز برابر نیستند.

ابن عباس می گوید:

علی (علیه السلام) و ولید بن عقبه معارضه کردند. ولید گفت: من نیزه ام از تو تیزتر، زبانم از تو رساتر، و جایگاهم در سپاه از تو فراگیرتر است. علی به او گفت: ساکت شو ای فاسق! و خداوند این آیه را فرستاد:

پاورقی:

۱- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، در تفسیر آیات مذکور.

۲- سوره محمد، آیه ۳۰.

۳- ابن مغازلی، مناقب علی بن ابی طالب، ص ۸۰.

۴- سوره سجده، آیه ۱۸.

(أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ). (۱)

ج) (الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ). (۲)

در جهنم افکنید هر ناسپاس کینه توز را.

از شریک بن عبدالله درباره این آیه چنین نقل شده است:

« نزد اعمش بودم که بیمار بود. ابو حنیفه و ابن شبرمه و ابن ابی لیلی نزد او آمدند و گفتند: ای ابومحمد، تو اکنون در واپسین روزهای عمر دنیا و در آستانه آخر عمر هستی. تو همواره درباره علی بن ابی طالب احادیث آنچنانی را روایت می کردی. اینک از آن کار به خدا باز گرد و توبه کن! اعمش گفت: مرا تکیه دهید! و چون تکیه داد، گفت: ابومتوکل ناجی از ابوسعید خدری برای ما روایت کرد که رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود: چون روز قیامت شود، خدای متعال به من و علی می فرماید: در جهنم افکنید دشمنانتان را و به بهشت درآورید دوستانتان را؛ و این، همان سخن خدای سبحان است که فرمود: (الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ). ابو حنیفه به همراهانش گفت: برخیزید برویم تا چیزی شدیدتر از این نگوید ». (۳)

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۴۴۶؛ واحدی نیشابوری، اسباب النزول، ص ۲۶۳.

۲- سوره ق، آیه ۲۴.

۳- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۱۸۹.

۶- آیات درباره محبت و ولایت امام علی (علیه السلام)

(الف) (یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ). (۱)

ای مؤمنان، از خدا پروا کنید و همراه صادقان باشید.

امام باقر (علیه السلام) فرمود: کونوا مع الصادقین؛ یعنی اینکه با علی بن ابی طالب (علیه السلام) باشید. (۲)

(ب) (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا). (۳)

کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند، خدای رحمان برای آنها محبوبیتی ویژه قرار می دهد.

درباره این آیه از علی بن موسی الرضا (علیه السلام) از پدراناش از جابر بن عبدالله چنین نقل شده است:

« رسول خدا (صلی الله علیه وآله) به علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمود: یا علی، بگو خدایا، محبت مرا در دل های مؤمنان بیفکن. خدایا خودت مرا سرپرستی کن. خدایا، خودت مرا محبوب

پاورقی:

۱- سوره توبه، آیه ۱۱۹.

۲- گنجی شافعی، کفایه الطالب، ص ۲۳۶.

۳- سوره مریم، آیه ۹۶.

گردان، و خدای سبحان این آیه را فرستاد: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا)، و اینک هیچ مرد و زن مؤمنی را نیابی مگر آنکه قلباً دوستدار اهل بیت (علیهم السلام) است. (۱)

(ج) (إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ). (۲)
تو ای پیامبر فقط بیم دهنده ای و هر قومی را هدایت گری است.

ابن عباس می گوید: رسول خدا (صلی الله علیه وآله) دستش را بر سینه اش نهاد و فرمود:

من بیم دهنده ام. سپس به شانه علی (علیه السلام) اشاره کرد و فرمود: تو هدایت گری؛ بلکه هدایت جویان، پس از من با تو هدایت می یابند. (۳)

(د) (وَلَمَّا ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ). (۴)
چون پسر مریم مثل زده شد، ناگهان قوم تو از آن به فغان آمدند.

پاورقی:

-
- ۱- بحرانی، سید هاشم، غایه المرام، ۳۷۳.
 - ۲- سوره رعد، آیه ۷.
 - ۳- طبری، محمد بن جریر، جامع البیان فی تأویل آی القرآن التفسیر الطبری، ج ۱۳، ص ۷۹؛ فخر رازی، التفسیر الکبیر، در تفسیر آیه مذکور.
 - ۴- سوره زخرف، آیه ۵۷.

امام علی (علیه السلام) می فرماید:

« روزی نزد پیامبر رفتم و او را میان جمعی از قریش یافتم. آن حضرت به من نگریست و فرمود: یا علی، مثل تو در این امت همچون مثل عیسی بن مریم است؛ گروهی دوستدارش شدند و درباره اش افراط کردند و گروهی دشمنش شدند و درباره اش به افراط گراییدند. جمعی که نزد آن حضرت بودند، خندیدند و گفتند: بنگرید که چگونه پسر عمویش را به عیسی بن مریم تشبیه می کند. در این هنگام، آیه (وَلَمَّا ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا...) (۱) [نازل شد].

هـ (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ قَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ * وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ). (۲)

کسی که کاری نیکو کند، برای او پاداشی بهتر از آن باشد و آنها از وحشت آن روز در امانند و آنکه کاری زشت کند، واژگون در آتش افتد.

ابا جعفر محمدباقر (علیه السلام) می فرماید:

« ابوعبدالله جدلی نزد امیرالمؤمنین (علیه السلام) رفت و امام به او فرمود: یا اباعبدالله، آیا از تفسیر (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ...) آگاهی نکنم. گفت: آری، فدای شما گردم. فرمود: حسنه، حب ما اهل بیت است، و سیئه بغض ما. سپس تمام آیه را تلاوت کرد ». (۳)

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۱۶۰.

۲- سوره نمل، آیه ۸۹.

۳- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، در تفسیر آیه مذکور.

۷- آیات درباره پیشگامی علی (علیه السلام) در اسلام

(الف) (وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّائِعِينَ). (۱)
و نماز را برپا دارید و زکات بپردازید و با رکوع کنندگان رکوع کنید.

از ابن عباس نقل شده است: این آیه در حق رسول خدا (صلی الله علیه وآله) و علی بن ابی طالب (علیه السلام) نازل شده است. آن دو نخستین کسانی بودند که نماز گزار شدند و رکوع کردند. (۲)

(ب) (إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثَيِ اللَّيْلِ وَ نِصْفَهُ وَ ثُلُثَهُ وَ طَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ). (۳)

پروردگار تو می داند که تو نزدیک به دو سوم از شب یا نصف آن یا یک سوم آن را به نماز برمی خیزی و گروهی از آنان که با تو هستند نیز چنین می کنند.

از ابن عباس نقل شده است:

پاورقی:

۱- سوره بقره، آیه ۴۳.

۲- بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۹۲.

۳- سوره مزمل، آیه ۲۰.

«اولین کسی که در دل شب با پیامبر به نماز برخاست، علی (علیه السلام) بود، و اولین کسی که با او بیعت و هجرت کرد، علی (علیه السلام) بود.» (۱)

ج) (وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ). (۲)
کسی که سخن راست بیاورد و کسی که تصدیقش کند، آنان پرهیزکارانند.

ابن طفیل از حضرت علی (علیه السلام) نقل کرده است: آن کس که سخن راست آورد، رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بود، و آن کس که تصدیقش کرد من بودم، و دیگر مردمان، جز من، تکذیب کننده و کافر بودند. (۳)

د. (الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَ هُمْ يُهْتَدُونَ). (۴)

آنان که ایمان آوردند و ایمان خود را به ظلم و شرک نیالودند، ایمنی تنها از آن ایشان است و ایشان هدایت یافتگانند.

مجاهد از ابن عباس چنین نقل کرده است:

«مراد از «الَّذِينَ آمَنُوا» علی بن ابی طالب (علیه السلام) است، و مراد از بظلم شرک است. به خدا سوگند، هیچ کس ایمان

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۹۲.

۲- سوره زمر، آیه ۳۳.

۳- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۱۲۲.

۴- سوره انعام، آیه ۸۲.

نیارود مگر آنکه پیش از آن مشرک بود، جز علی (علیه السلام) که به خدا ایمان آورد و به اندازه چشم بر هم زدنی به او شرک نورزید. آری، علی نخستین کسی بود که ایمان آورد». (۱)

هـ (وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى). (۲)

کسی که خود را، در حالی که نیکوکار باشد، تسلیم خدا کند، به دستگیره استواری چنگ زده است.

انس بن مالک می گوید:

«این آیه در حق علی بن ابی طالب (علیه السلام) نازل شد. او نخستین کسی بود که ایمانش را برای خدا خالص کرد و خود را وقف خدا نمود». (۳)

و (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ * رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ). (۴)

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۱۹۷.

۲- سوره لقمان، آیه ۲۲.

۳- بحرانی، سیدهاشم، غایه المرام، ص ۴۳۴.

۴- سوره مؤمن، آیه ۷-۹.

حاملان عرش و آنان که پیرامون آنند، پروردگارشان را ستایش می کنند و به او ایمان دارند و برای مؤمنان آمرزش می خواهند و می گویند: پروردگارا رحمت و علم تو همه چیز را فرا گرفته است. پس کسانی را که توبه کردند و راه تو را پی گرفتند بیمارز و از عذاب جهنم نگاه دار! پروردگارا، آنان را و پدران و همسران و فرزندان صالحشان را به بهشت های برینی که وعده شان فرمودی، وارد کن، که تو توانا و حکیمی. آنان را از بدی ها نگاه دار، که هر کس را امروز از بدی ها نگاه داری، او را مشمول رحمت ساخته ای، این همان رستگاری بزرگ است.

ابوالاسود دثلی می گوید:

« علی (علیه السلام) فرمود: فرشتگان سال ها و ماه ها درنگ کردند و جز برای رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و برای من استغفار نمی کردند، و دو آیه (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ * إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) در حق ما نازل شد. گروهی از منافقان گفتن د: پس جمله (مِنْ آبَائِهِمْ وَ ذُرِّيَّتِهِمْ) درباره چه کسانی نازل شده است؟ علی (علیه السلام) گفت: سبحان الله! آیا ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب پدران ما نیستند؟ ». (۱)

(ز) (وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ * أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ). (۲)

پیشگامان پیشگام، آنان مقربانند.

پاورقی:

۱- ابن عساکر، تاریخ مدینه دمشق، ج ۳۷، ص ۲۹.

۲- سوره واقعه، آیه ۱۰ - ۱۱.

ابن عباس درباره این آیه می گوید:

« سابقون عبارتند از: یوشع بن نون نسبت به موسی و شمعون بن یوحنا نسبت به عیسی و علی بن ابی طالب (علیه السلام) نسبت به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در هنگامی که اولین ایمان آورندگان به آنان بودند ». (۱)

جابر جعفی از امام باقر (علیه السلام) چنین نقل می کند:

« علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمود: محمد (صلی الله علیه و آله) در روز دوشنبه به رسالت مبعوث شد و من صبح روز سه شنبه اسلام آوردم. پیامبر نماز می گزارد و من در سمت راستش نماز می گزاردم و هیچ مردی جز من با او نبود که خداوند آیه «... وَ أَصْحَابُ الْيَمِينِ» را نازل فرمود ». (۲)

ح (وَ الَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ...) (۳)

کسانی که بعد از آنها آمدند، می گویند: پروردگارا، ما و برادران ما را که در ایمان بر ما پیشی گرفتند ببامرز.

ابن عباس در این باره می گوید: استغفار برای علی بر هر فرد مسلمانی در قرآن واجب شده است؛ آنجا که فرمود: (رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا

پاورقی:

۱- شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۱۷.

۲- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۲۰.

۳- سوره حشر، آیه ۱۰.

بِالْإِيمَانِ)؛ و پیشرو در ایمان، تنها علی است. (۱)

(ط) (أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ جَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ). (۲)

آیا آب دادن به حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام را همانند کار کسی قرار دادید که به خدا و روز قیامت ایمان آورده و در راه خدا جهاد کرده است؟ نه، نزد خدا برابر نیستند.

از انس بن مالک در این باره چنین نقل شده است:

«عباس و شیبه نشستند و به یکدیگر فخرفروشی کردند. عباس گفت: من از تو برترم. من عموی رسول الله، وصی پدرش و ساقی حاجیانم. شیبه گفت: من از تو برترم. من امین خدا بر بیت الله و خزانه دار اویم. چرا آنگونه که مرا امین کرده تو را امین نکرده است؟ در این هنگام، علی (علیه السلام) بر آن دو وارد شد و آنان او را از گفته های خود آگاه کردند. علی گفت: من از شما برترم. من اولین کسی هستم که ایمان آورد و هجرت کرد. هر سه نفر نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله) رفتند و ماجرا را بیان کردند. آن حضرت پاسخی به آنان نداد تا بازگشتند. پس از چند روز وحی نازل شد و پیامبر آنان را فراخواند و چنین تلاوت کرد: (أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ...)). (۳)

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۴۹.

۲- سوره توبه، آیه ۱۹.

۳- سیوطی، عبدالرحمان، الدر المنثور، در تفسیر آیه مذکور.

۸- آیات درباره همراهی علی (علیه السلام) با پیامبر و یاری

او

(الف) (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ...) (۱)
اگر علیه پیامبر همدست شوید، خداوند خود یاور او است و
جبرئیل و صالح مؤمنان...

رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود: صالح مؤمنان، علی بن ابی طالب
است. (۲)

(ب) (وَاجْعَلْ لِّي وَزِيْرًا مِّنْ أَهْلِي * هَارُونَ أَخِي * اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي *
وَاشْرِكْهُ فِي أَمْرِي). (۳)

برای من از خاندانم وزیری قرار ده؛ برادرم هارون را. پشتم را
به او محکم کن، و او را در کارم شریک ساز.

از اسماء بنت عمیس چنین نقل شده است: از رسول خدا (صلی الله علیه
وآله) شنیدم که می گفت:

« پروردگارا، من همان را می گویم که برادرم موسی گفت:

پاورقی:

۱- سوره بقره، آیه ۲۰۷.

۲- متقی هندی، علی، کنز العمال، ج ۱، ص ۲۷۳.

۳- سوره طه، آیه ۲۹ - ۳۲.

خدایا، برای من وزیری از خاندانم قرار ده. برادرم علی را. پشتم را بدو محکم کن و او را در کارم شریک ساز...». (۱)

ج (وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِيْ مَدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِيْ مُخْرَجَ صِدْقٍ وَّاجْعَلْ لِّيْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطٰنًا نَّصِيْرًا). (۲)

بگو: پروردگارا، مرا صادقانه بیاور و صادقانه ببر و از سوی خود برایم نیرویی یاری کننده قرار ده.

ابن عباس می گوید: به خدا سوگند که خداوند دعای پیامبرش را اجابت فرمود و علی بن ابی طالب (علیه السلام) را به او عطا کرد؛ نیرویی یاری کننده در برابر دشمنانش. (۳)

د (... وَ جَنَّاتٍ مِّنْ اَعْنَابٍ وَ زُرْعٍ وَ نَخِيْلٍ صِيْنٰوٰنٍ وَ غَيْرُ صِيْنٰوٰنٍ...). (۴)

باغ هایی از انگور و کشتزارها و نخل هایی تک ریشه و چند ریشه، که همگی از یک آب سیراب می شوند.

جابر بن عبدالله می گوید: « شنیدم که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به علی (علیه السلام) می فرمود: « یا علی، مردم از ریشه های گوناگونند و من و تو از یک ریشه. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) آنگاه این آیه را تلاوت کرد: (وَ جَنَّاتٍ مِّنْ اَعْنَابٍ...). (۵) باورقی:

۱- طبری، محب الدین، ریاض النضره، ج ۲، ص ۱۶۳.

۲- سوره اسراء، آیه ۸۰.

۳- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۳۴۹.

۴- سوره رعد، آیه ۴.

۵- حاکم نیشابوری، المستدرک علی الصحیحین، ج ۲، ص ۲۴۱.

ه) (أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ). (۱)

آیا کسی که دلیل روشنی از پروردگار خویش دارد، و به دنبال آن، شاهدهی درستی آن را گواهی دهد با کسی که دلیلی ندارد برابر است.

عباد بن عبدالله از علی (علیه السلام) نقل کرده است که منظور از (أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ)، رسول خدا (صلی الله علیه وآله) و منظور از شاهد در (يَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ)، من هستم. (۲)

و) (هُوَ الَّذِي أُيِّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ). (۳)

او همان کسی است که تو را با یاری خود و مؤمنان تأیید کرد.

از ابوهریره چنین نقل شده است: رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود: در شبی که به سوی آسمانم می بردند، دیدم که بر عرش نوشته شده بود: هیچ معبودی جز من، تنها و یگانه، وجود ندارد. هیچ شریکی برای من نیست. محمد بنده و رسول من است. او را به وسیله علی تأیید کردم. (۴)

از دیگر آیاتی که در این باره نازل شده، (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ...) (۵) است که روایت ابن عباس را در شأن نزول آن پیشتر نقل کردیم.

پاورقی:

۱- سوره هود، آیه ۱۷.

۲- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۲۷۶.

۳- سوره انفال، آیه ۶۲.

۴- گنجی شافعی، کفایه الطالب، ص ۲۳۴؛ متقی هندی، علی، کنز العمال، ج ۶، ص ۱۵۸.

۵- سوره بقره، آیه ۲۰۷.

ز) (وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ). (۱)

و در این راه است که پیشی گیرندگان باید پیشی بگیرند.

جابر انصاری در این باره می گوید: پیامبر در غزوه طائف علی را فراخواند و با او نجوا کرد. سپس فرمود:

ای مردم، شما می گوئید من با علی نجوا کردم. نه، من با او نجوا نکردم، بلکه خدا با او نجوا کرد: (وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ). (۲)

ح) (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ). (۳)
ای پیامبر، خداوند و مؤمنانی که از تو پیروی می کنند، تو را بسند.

از امام صادق (علیه السلام) نقل شده است که این آیه در حق علی (علیه السلام) نازل شده است. (۴)

ط) (قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي). (۵)

بگو: این راه من است. من و پیروانم با بصیرت کامل به سوی

پاورقی:

۱- سوره مطففین، آیه ۲۶.

۲- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۳۲۵.

۳- سوره انفال، آیه ۶۴.

۴- بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیرالقرآن، در تفسیر آیه مذکور.

۵- سوره یوسف، آیه ۱۰۸.

خدا فرا می خوانیم.

امام باقر (علیه السلام) فرمود: مراد از من اتباعی، علی بن ابی طالب (علیه السلام) است. (۱)

ی) (وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا). (۲)

بگو حق آمد و باطل نابود شد. حقا که باطل نابود شدنی است.

جابر بن عبدالله در این باره می گوید: علی (علیه السلام) فرمود: با پیامبر وارد مکه شدیم در آنجا ۳۶۰ بت بود که پرستش می شد. پیامبر دستور داد تا همه را واژگون کنند. بر بام کعبه نیز بتی بود که آن را هُبَل می گفتند. رسول خدا (صلی الله علیه وآله) به امام علی (علیه السلام) نگاه کرد و فرمود: تو بر دوش من بالا می روی، یا من بر دوش تو بالا روم تا هبل را از بام کعبه فرواندازیم؟ علی گفت: یا رسول الله، من بر دوش شما بالا می روم. پیامبر خم شد و من بر دوش آن حضرت رفتم. سوگند به آنکه دانه را شکافت و انسان را آفرید، اگر می خواستم آسمان را لمس کنم با دست خود لمس می کردم. سپس هبل را از بام کعبه فرو انداختم، و خداوند سبحان این آیه را نازل فرمود: (وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ...). آنگاه رسول خدا (صلی الله علیه وآله) وارد بیت الله شد و دو رکعت نماز به جای آورد. (۳)

پاورقی:

۱- فرات کوفی، تفسیر فرات الکوفی، در تفسیر آیه مذکور.

۲- سوره اسراء، آیه ۸۱.

۳- بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، در تفسیر آیه مذکور.

۹- آیات درباره ولایت

(الف) (يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا). (۱)

روزی که روح و ملائکه به صف می ایستند و هیچ یک سخن نمی گویند مگر آن کس که خدای رحمان اجازه اش فرماید و سخن به صواب گوید.

امام باقر (علیه السلام) درباره این آیه فرمود:

روز قیامت که بر پا شود، در موقف و به گاه حسابرسی، کلمه لا اله الا الله از یاد بندگان برود، مگر کسی که به ولایت علی (علیه السلام) اقرار کرده باشد؛ چنانکه خداوند فرموده است: (...إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ) یعنی مگر کسی که پیرو ولایت علی (علیه السلام) باشد. آنها کسانی اند که اجازه گفتن لا اله الا الله به آنها داده شده است. (۲)

(ب) (عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ * عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ). (۳)
از چه چیز می پرسند؟ از آن خبر بس بزرگ؟

پاورقی:

۱- سوره نبا، آیه ۳۸.

۲- فرات کوفی، تفسیر فرات الکوفی، ص ۲۰۲، حاکم حسکانی، شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۲۲.

۳- سوره نبا، آیه ۱ - ۲.

از ابو حمزه ثمالی چنین نقل شده است:

« از امام باقر (علیه السلام) درباره (عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ * عَنِ النَّبِیِّ الْعَظِیمِ) پرسیدم. فرمود: علی (علیه السلام) همواره به یارانش می فرمود: به خدا سوگند، من آن خبر بس بزرگم؛ همان که تمام امت ها با زبان های گوناگون درباره ام اختلاف کردند. به خدا سوگند، خدا را آیت و خبری بزرگ تر از من نیست ». (۱)

عمرو بن عاص در قصیده معروف جلجلیه در سرزنش معاویه گوید:

نَصْرَنَاکَ مِنْ جَهْلِنَا یَابْنَ هِندٍ
عَلِی النَّبِیِّ الْأَعْظَمِ الْأَفْضَلِ (۲)

ای زاده هند، از جهل خود یاری ات کردیم و بر ضد آن خبر بزرگ و برتر شوریدیم.

(ج) (وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُؤُونَ). (۳)
نگاهشان دارید که باید بازپرسی شوند!

دیلمی از ابوسعید خدری نقل کرده است که رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود: منظور از (وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُؤُونَ)، آن است که درباره ولایت علی (علیه السلام) از آنان پرسیده شود. (۴)
پاورقی:

۱- فرات کوفی، تفسیر فرات الکوفی، ص ۲۰۲.

۲- حاکم حسکانی، شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۱۸.

۳- سوره صافات، آیه ۲۴.

۴- ابن حجر، الصواعق المحرقة، ص ۸۹.

(د) (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ). (۱)

ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدا بترسید و به پیامبرش ایمان بیاورید تا دو سهم از رحمتش را به شما ببخشد و برای شما نوری قرار دهد که با آن راه بروید و شما را ببامرزد که خداوند آمرزنده و رحیم است.

سعد بن طریف نقل می کند که امام باقر (علیه السلام) درباره (و يجعل لكم نورا تمشون به)، فرمود: هر کس به ولایت علی (علیه السلام) تمسک جوید، دارای نور است. (۲)

(ه) (فَوَرَّبُّكَ لَسْتَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ) (۳)
سوگند به پروردگارت که آنها را، همگی، بازخواست می کنیم.

از سدی نقل شده است که این گروه از ولایت علی (علیه السلام) بازخواست می شوند. (۴)

(و) (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ...). (۵)

پاورقی:

۱- سوره حدید، آیه ۲۸.

۲- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۲۸.

۳- سوره حجر، آیه ۹۲.

۴- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۳۲۵.

۵- سوره ابراهیم، آیه ۲۷.

خداوند مؤمنانی را که ایمان استوار آورده اند، در زندگانی دنیا
و در آخرت پایدار می دارد.

ابن عباس می گوید که: قول ثابت، ایمان به ولایت علی بن ابی طالب (علیه
السلام) است. (۱)

ز (...وَاجْتَنِبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ). (۲)

ابراهیم گفت: خدایا، من و فرزندانم را از پرستش بت ها دور
نگاه دار.

از عبدالله بن مسعود چنین نقل شده است:

«رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود: من خواسته پدرم
ابراهیم هستم. گفتیم: یا رسول الله، چگونه شما خواسته پدرت
ابراهیم شدی؟ فرمود: خدای عزوجل به ابراهیم وحی کرد و
فرمود: من تو را امام مردمان قرار می دهم. ابراهیم اندکی شاد شد
و گفت: خدایا، از نسل من نیز امامانی مثل من باشد؟ خداوند به او
وحی کرد: ای ابراهیم، من با تو عهدهی نمی بندم که بدان وفا نکنم.
ابراهیم گفت: خدایا، عهدهی که بدان وفا نکنی کدام است؟ فرمود:
من امامت را به ظالمان از نسل تو نمی دهم، ابراهیم گفت: خدایا،
ظالمان از نسل من که امامت به آنها نمی رسد کیانند؟ فرمود:
کسی که به جای من بتی را پرستش کند، شایسته امامت نباشد.

پاورقی:

۱- بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۳۱۵.

۲- سوره ابراهیم، آیه ۳۵.

ابراهیم گفت: (...وَاجْتَنِبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ). دعای ابراهیم در نهایت به من و برادرم علی رسید، چون هیچ یک از ما، هرگز برای بتی سجده نکردیم. بدین رو، خداوند مرا به نبوت و علی را به وصایت برگزید». (۱)

ح (وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ). (۲)

و خویشاوندان نزدیک را بیم ده.

براء بن عازب چنین نقل می کند:

« هنگامی که آیه (وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ) نازل شد، رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرزندان عبدالمطلب را که چهل مرد بودند و هر یک غذا و نوشیدنی بسیاری می خواستند، گرد هم آورد و به علی دستور داد تا ران گوسفندی را بپزد. سپس به آن گروه فرمود: به نام خدا پیش بیاوید! آنها ده نفر ده نفر پیش آمدند و هر چه خواستند خوردند. سپس قدحی دوغ خواست و جرعه ای از آن نوشید و به آنها فرمود: به نام خدا بنوشید! آنها همگی نوشیدند تا سیراب شدند. ابولهب پیشدستی کرد و گفت: این مرد بدین وسیله شما را سحر کرد.

پیامبر در آن روز سکوت کرد و سخن نگفت و فردای آن روز دوباره آنها را دعوت کرد و پس از غذا بیمشان داد و فرمود: ای فرزندان عبدالمطلب، من از سوی خدا بیم دهنده شمایم، و بشارت

پاورقی:

۱- شیخ طوسی، الامالی، ص ۳۸۸.

۲- سوره شعراء، آیه ۲۱۴.

دهنده به آنچه یکی از شما انجام می دهد. همه دنیا و آخرت را برای شما آورده ام. اسلام بیاورید و پیروی ام کنید تا هدایت یابید. کدام یک از شما با من برادری می کند و وزیر و ولی و وصی من پس از مرگم می شود و جای مرا در خانواده ام پر می کند و قرضم را ادا می کند؟ آن قوم، همگی، سکوت کردند و آن حضرت سه بار سخن خود را تکرار کرد و در هر سه نوبت آنها سکوت کردند و علی می گفت: من! و پیامبر به او فرمود: تویی! آن قوم برخاستند و در همان حال به ابوطالب می گفتند: از پسرت اطاعت کن که او را امیر تو کرد. (۱)

(ط) (هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ). (۲)

در آنجا ولایت از آن خداوند بر حق است.

امام باقر (علیه السلام) درباره این آیه فرمود: این ولایت، ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) است که خداوند هیچ پیامبری را بدون آن نفرستاد. (۳)

(ی) (فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَ ضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْ لَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ كِتَابٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ). (۴)

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۴۲۰؛ طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، در تفسیر آیه مذکور.

۲- سوره کهف، آیه ۴۴.

۳- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۳۵۶.

۴- سوره هود، آیه ۱۲.

شاید برخی از آنچه را که بر تو وحی می شود، ترک کنی، و سینه ات از آن فشرده شود که می گویند: چرا گنجی بر او نازل نشده یا فرشته ای با او نیامده است؟ تو فقط بیم دهنده ای و خدا بر هر چیز ناظر است.

جابر بن ارقم از برادرش زید بن ارقم چنین نقل می کند:

جبرئیل امین در شب عرفه با پیام ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام) بر رسول خدا (صلی الله علیه وآله) نازل شد. پیامبر از بیم تکذیب منافقان در تنگنا قرار گرفت. گروهی از جمله مرا برای مشورت درباره آن فرا خواند تا در موسم حج به انجامش برساند، و ما ندانستیم چه بگوییم. رسول خدا (صلی الله علیه وآله) گریست و جبرئیل به او گفت: یا محمد، آیا از فرمان خدا به گریه افتادی؟ فرمود: هرگز ای جبرئیل، ولی پروردگارم می داند که من از قریش چه دیدم. چون رسالت را نپذیرفتند، فرمانم داد که با آنها جهاد کنم و خود، سپاهیان از آسمان فرستاد تا یاری ام کردند؛ حال چگونه ولایت علی را پس از من می پذیرند؟ جبرئیل بازگشت و این آیه بر او نازل شد: (فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِيَّاكَ). (۱)

ک (إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ). (۲)

پاورقی:

۱- بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، در تفسیر آیه مذکور.

۲- سوره مائده، آیه ۵۵.

ولی شما تنها خدا است و پیامبر او و کسانی که ایمان آورده اند؛ آنانی که نماز اقامه می کنند، و در حال رکوع، زکات می دهند.

از عمار بن یاسر در این باره چنین نقل شده است:

علی بن ابی طالب (علیه السلام) در حال رکوع نماز مستحبی بود که فقری در برابرش قرار گرفت و او انگشترش را بیرون آورد و به وی داد. آن فقیر نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله) آمد و ماجرا را بیان کرد، و به دنبال آن، این آیه نازل شد: (إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ...). پیامبر آن را تلاوت کرد و سپس فرمود: هر که من مولای اویم، این علی مولای او است. خداوند، دوستدارش را دوست بدار و دشمنش را دشمن شمار. (۱)

ل) (يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ). (۲)

ای پیامبر، آنچه از پروردگارت بر تو نازل شده به مردم ابلاغ کن، که اگر نکنی رسالتش را تبلیغ نکرده ای. خداوند تو را از مردم مصون می دارد. خداوند گروه کافران را هدایت نمی کند.

از ابن عباس و جابر در این باره چنین نقل شده است:

«خداوند به پیامبر فرمان داد تا علی را به جانشینی خود منصوب کند و مردم را از ولایتش آگاه سازد. رسول خدا (صلی الله

پاورقی:

۱- هیشمی، علی بن ابی بکر، مجمع الزوائد، ج ۷، ص ۱۷.

۲- سوره مائده، آیه ۶۷.

علیه وآله) بیم آن داشت که بگویند پسر عمویش را به ناحق برگزیده و ملامتش کنند؛ آن اه خداوند به او وحی کرد: **(يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ...)**. و رسول خدا **(صلى الله عليه وآله)** در غدیر خم ولایتش را ابلاغ فرمود **(۱)**.

(م) (الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا). (۲)

امروز دین شما را کامل، و نعمتم را بر شما تمام کردم، و اسلام را دین شما پسندیدم.

از ابوسعید خدری درباره این آیه چنین نقل شده است:

«پیامبر مردم را به ولایت علی **(علیه السلام)** فرا خواند و دست ها را به دعا برداشت، و هنوز پراکنده نشده بودند که این آیه نازل شد: **(الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ...)**. رسول خدا **(صلى الله عليه وآله)** گفت: الله اکبر بر اکمال دین و اتمام نعمت و خشنودی پروردگار به رسالت من و ولایت علی. سپس به مردم فرمود: هر که من مولای اویم، این علی مولای او است **(۳)**».

پاورقی:

-
- ۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۱۹۴؛ طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، فی تفسیرالقرآن، ج ۲، ص ۲۲۳. حاکم حسکانی، در شواهدالتنزیل ج ۱، ص ۱۹۰ می گوید: «این حدیث در کتاب دعاء الهداء الی اداء حق الموالاة عمیقاً پژوهش شده است».
- ۲- سوره مائده، آیه ۳.
- ۳- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۱۵۸.

(ن) (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ). (۱)

ای مؤمنان، از خدا و پیامبر خدا و اولوالامر خویش پیروی کنید.

سلیم بن قیس هلالی از امیر مؤمنان (علیه السلام) چنین نقل می کند: پیامبر (صلی الله علیه وآله) فرمود:

« شریکان من کسانی اند که خداوند آنان را با خود و من قرین آورده و درباره آنان فرموده است: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ). و اگر ترسیدید که درباره چیزی به نزاع افتید، حکم آن را به خدا و رسول خدا و اولوالامر باز گردانید. از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) پرسیدم: یا نبی الله، اولوالامر کیانند؟ فرمود: تو نخستین آنانی.» (۲)

(س) (وَ يَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلُوبُ إِي وَ رَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَ مَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ). (۳)

از تو می پرسند: آیا آن حق است؟ بگو: آری، سوگند به پروردگارم که حق است و شما را توان پیشگیری از آن نیست. امام صادق (علیه السلام) درباره این آیه فرمود: خداوند سبحان می فرماید: ای محمد، اهل مکه از تو می پرسند که آیا علی بن ابی

پاورقی:

۱- سوره نساء، آیه ۵۹.

۲- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۱۴۸.

۳- سوره یونس، آیه ۵۳.

طالب (علیه السلام) امام است؟ بگو: آری، سوگند به پروردگارم که
او امام است. (۱)

(ع) (وَاللّٰهُ يَدْعُوْا اِلٰى دَارِ السَّلَامِ وَ يَهْدٰى مَنْ يَّشَاءُ اِلٰى صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيْمٍ). (۲)

خداوند به سرای سلامت فرا می خواند و هر که را بخواهد به
صراط مستقیم هدایت می کند.

ابن عباس می گوید:

(وَاللّٰهُ يَدْعُوْا اِلٰى دَارِ السَّلَامِ)، یعنی خداوند مردم را به بهشت
فرا می خواند. (يَهْدٰى مَنْ يَّشَاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ)، یعنی آنان را
به ولایت علی بن ابی طالب (علیه السلام) هدایت می کند. (۳)

پاورقی:

۱- بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیرالقرآن، در تفسیر آیه مذکور.

۲- سوره یونس، آیه ۲۵.

۳- بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیرالقرآن، ج ۲، ص ۱۸۳.

۱۰- آیات درباره جهاد امام علی (علیه السلام)

(الف) (وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا). (۱)
خداوند مؤمنان را از جنگ بی نیاز ساخت، و خداوند قوی و شکست ناپذیر است.

عبدالله بن مسعود این آیه را چنین تفسیر می کرد: (وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ - بعلی - وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا). (۲)

همچنین ابن عباس می گوید: خداوند در جنگ خندق مؤمنان را به وسیله علی بن ابی طالب (علیه السلام)، آنگاه که عمرو بن عبدود را کشت، از جنگ بی نیاز ساخت. (۳)

داستان جنگ خندق به روایت حذیفه صحابی چنین است:

« در آن جنگ، عمرو بن عبدود از خندق عبور کرد و مقابل سپاه پیامبر ایستاد و مبارز طلبید. رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود: کدام یک از شما داوطلب مبارزه با عمرو است؟ هیچ کس جز علی بن ابی طالب (علیه السلام) اعلان آمادگی نکرد. او

پاورقی:

۱- سوره احزاب، آیه ۲۵.

۲- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۷-۵.

۳- همان.

برخواست و پیامبر به او فرمود: بنشین! دوباره فرمود: کدام یک از شما به مقابله با عمرو برمی خیزد؟ هیچ کس برنخواست مگر علی، پیامبر فرمود: بنشین! سپس فرمود: کدام یک از شما برای نبرد با عمرو برمی خیزد؟ هیچ کس برنخواست و علی برخاست. پیامبر به ایشان فرمود: او عمرو بن عبدود است. علی گفت: من هم علی بن ابی طالب هستم. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) زره خود را که ذات الفضول نام داشت، بر او پوشانید و شمشیر خود، ذوالفقار، را به او داد و عمامه خود، سحاب را دور سرش پیچید و به او فرمود: پیش برو! و چون حرکت کرد، پیامبر او را چنین دعا کرد: خدایا، او را از فراروی و پشت سر، از راست و چپ، و از سر تا پا محافظت فرما.

علی رفت و فراروی عمرو ایستاد و گفت: تو کیستی؟ عمرو گفت: گمان نمی کردم در جایگاهی قرار بگیرم که شناخته نشوم. من عمرو بن عبدود هستم. تو که هستی؟ علی گفت: من علی بن ابی طالب هستم. گفت: همان پسرکی که او را در دامان ابوطالب می دیدم؟ گفت: آری. عمرو گفت: پدرت دوست من بود و من خوش ندارم تو را بکشم. علی گفت: ولی من کشتن تو را ناخوش نمی دارم. شنیده ام که تو زمانی پرده کعبه را گرفته ای و با خدای عزوجل عهد کرده ای که هر کس تو را بین سه کار مخیر کند، یکی از آنها را انتخاب کنی؟ گفت: راست گفته اند. علی گفت: از هر جا که آمده ای به همان جا بازگرد! گفت: نه، زبانزد قریش می شوم. علی گفت: پس به دین ما درآی تا هر چه از آن ما باشد از آن تو نیز باشد، و هر چه بر ما رسید، به تو نیز برسد. گفت: نه، این را نمی پذیرم. علی گفت: تو سواره ای و من پیاده. عمرو از مرکبش

فرود آمد و گفت: آنچه از این جوان دیدم، از هیچ کس ندیدم. سپس به صورت اسبش زد تا کنار رفت و خود با قامتی بلند فراروی علی قرار گرفت. علی که در مکان ناهمواری ایستاده بود، برگشت تا جای پای محکمی بیابد. در این هنگام، عمرو با شمشیر به او حمله کرد و ضربه را فرود آورد. علی با سپر دفاع کرد و نوک شمشیر بر سرش نشست و در همان حال با شمشیر خود هر دو پای عمرو را نشانه رفت و او را نقش بر زمین ساخت و صداهايشان در هم پیچید.

ناگهان صدای تکبیر علی به گوش رسید، و پیامبر فرمود: قسم به آنکه جانم در دست او است، علی عمرو را کشت. آنگاه اولین کسی که فریاد برآورد، عمر بن خطاب بود که دید علی شمشیرش را به زره عمرو می‌ساید. عمر فریاد تکبیر سرداد و گفت: یا رسول الله، او را کشت!

علی سر عمرو را جدا کرد، و در حالی که دستان خویش را بالا برده بود، به سوی ما بازگشت. پیامبر به او فرمود: یا علی، این راه رفتنی است که خدا آن را نمی‌پسندد مگر در این جایگاه. همچنین فرمود: یا علی، تو را بشارت باد که اگر کار امروزت را با کار امت محمد بسنجند، کار تو بر کار آنان فزونی گیرد. این بدان دلیل بود که مسلمانان، همگی، با کشته شدن عمرو بن عبدود عزت یافتند». (۱)

پاورقی:

۱- همان.

ب) (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَتْهُمْ بُنْيَانٌ
مَرُضُوصٌ). (۱)

خداوند کسانی را دوست دارد که در راه او پیکار می کنند؛
آراسته و استوار؛ چونان که گویی سدی پولادین هستند.

از ابن عباس سؤال شد: اینان که خداوند درباره شان چنین فرموده، کیانند؟
گفت: حمزه، شیر خدا، و شیر رسول خدا، علی بن ابی طالب، عبیده بن حرث و
مقداد بن اسود. (۲)

ج) (وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ
قُتِلَ أُنْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ
شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ). (۳)

محمد فقط فرستاده خدا است که پیش از او فرستادگان
دیگری نیز بودند. آیا اگر بمیرد یا کشته شود، به گذشته خود باز
می گردید؟ هر کس به گذشته اش باز گردد، هرگز به خدا زیانی
نرساند، و خداوند به زودی شاکران را پاداش می دهد.

از حذیفه درباره این آیه چنین نقل شده است:

هنگامی که واقعه احد پیش آمد، صحابه رسول خدا (صلی الله
علیه و آله) گریختند. علی (علیه السلام) و ابودجانه با شمشیر

پاورقی:

۱- سوره صف، آیه ۴.

۲- حاکم حسکانی، شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۵۱.

۳- سوره آل عمران، آیه ۱۴۴.

خود فراروی پیامبر ایستادند و از آن حضرت دفاع کردند تا مشرکان را از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) دور ساختند. خداوند این آیه را فرو فرستاد: (وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ * وَ سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ). (۱)

شما آرزوی مرگ می کردید، پیش از آنکه با آن روبه رو شوید، اینک آن را دیدید... و خداوند به زودی شاکران را پاداش می دهد. بدین معنا که علی و ابودجانه را پاداش می دهد. و نیز این آیه را فرستاد: (وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ... وَ اللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ). (۲)

چه بسا پیامبرانی که خداخواهان بسیاری همراه آنان جنگیدند... و خدا صابران را دوست دارد. مراد از صابران در آیه، علی و ابودجانه هستند. (۳)

(د) (وَ أَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى). (۴)
و اوست که خندانند و گریانند.

از ابن عباس نقل شده است:

« خداوند علی و حمزه و جعفر را در روز بدر با کشتن کافران

پاورقی:

۱- سوره آل عمران، آیه ۱۴۴-۱۴۳.

۲- سوره آل عمران، آیه ۱۴۶.

۳- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۱۳۶.

۴- سوره نجم، آیه ۴۳.

خندانند، و کفار مکه را به گاه کشته شدن در آتش افکند و
گریاند». (۱)

کرم رضا خانی

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۲۰۷.

۱۱- آیات درباره علم امام علی (علیه السلام)

الف) (قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ). (۱)

بگو: همان بس که خداوند و آنکه علم کتاب نزد او است، میان من و شما گواه باشد.

ابوسعید خدری می گوید: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پرسیدم: آنکه علم کتاب نزد او است، کیست؟ فرمود: او برادرم علی بن ابی طالب (علیه السلام) است. (۲)

ب) (إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ). (۳)
در این داستان نشانه هایی است برای ژرف اندیشان.

جابر جعفی از امام باقر (علیه السلام) چنین نقل می کند:

هنگامی که امیرالمؤمنین (علیه السلام) در مسجد کوفه بود، زنی نزد او آمد و از شوهرش شکایت کرد. امام به نفع شوهرش قضاوت کرد. زن به خشم آمد و گفت: به خدا سوگند، داوری ات

پاورقی:

۱- سوره رعد، آیه ۴۳.

۲- بحرانی، سیدهاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، در تفسیر آیه مذکور.

۳- سوره حجر، آیه ۷۵.

ناحق، قضاوت نامیزان و حکمت ناعادلانه است. در محکمه الهی به محاکمه ات می کشانم. امام علی (علیه السلام) مقداری او را نگریست و فرمود: دروغ گفתי ای بدخوی، ای بدخوی ای بدکار! آن زن ناگهان فراری شد. عمرو بن حرith خود را به او رسانید و گفت: با علی سخنی گفתי و او پاسخی داد و تو فراری شدی؟ گفت: به خدا سوگند، علی مرا از حقیقتی آگاه ساخت که من از ابتدای از دواجم تاکنون آن را از شوهرم پنهان کرده بودم.

عمرو نزد امیرالمؤمنین (علیه السلام) بازگشت و آنچه را شنیده بود، بیان کرد و گفت: یا امیرالمؤمنین، شما را به کهانت نمی شناختیم. امام فرمود: وای بر تو! اینکه از من دیدی، کهانت نیست، بلکه خداوند در قرآن کریم فرموده است: (إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ). رسول خدا (صلی الله علیه وآله) خود، متوسم بود، و من، پس از او، و امامان از نسل من، پس از من، همگی، ژرف اندیشانیم، و چون در آن زن نظر کردم، او را از سیمایش باخبر نمودم. (۱)

ج (وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ). (۲)

و پیش از تو نفرستادیم مگر مردانی که به آنها وحی می کردیم. اگر نمی دانید از اهل ذکر پرسید.

پاورقی:

۱- فرات کوفی، تفسیر فرات الکوفی، ص ۸۱.

۲- سوره نحل، آیه ۴۳.

حرث در این باره می گوید: از علی (علیه السلام) درباره این آیه پرسیدم؛
فرمود:

« به خدا سو گند که ما اهل ذکریم، ما اهل علمیم، ما معدن
تأویلیم، من، خود، از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) شنیدم که
می فرمود: من شهر علمم و علی در آن است، و هر که خواهان
علم است، باید از دَرَش وارد شود ». (۱)

(د) (وَتَعِيَهَا أذُنٌ وَاعِيَةٌ). (۲)

و گوش شنوا آن را درمی یابد.

از علی بن حوشب در این باره چنین نقل شده است:

« از مکحول شنیدم که می گفت: رسول خدا (صلی الله علیه
وآله) آیه (وَتَعِيَهَا أذُنٌ وَاعِيَةٌ) را تلاوت کرد و فرمود: یا علی، از
خدا خواسته ام که این گوش شنوا و گیرا گوش تو باشد. علی
(علیه السلام) فرمود: پس از آن هیچ حدیث و سخنی را که از
رسول خدا (صلی الله علیه وآله) شنیدم، فراموش نکردم ». (۳)

همچنین از برید اسلمی چنین نقل شده است: شنیدم که رسول خدا (صلی
الله علیه وآله) به علی (علیه السلام) می فرمود:

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۱، ص ۳۳۴.

۲- سوره حاقه، آیه ۱۲.

۳- بلاذری، احمد بن یحیی، انساب الاشراف، ج ۲، ص ۱۲۱.

« یا علی، خداوند فرمانم داده تا نزدیکت کنم و دورت نسازم؛ تعلیمت دهم و فرابگیری. خداوند مقرر فرموده که تو گیرنده و نگه دارنده شوی. پس از آن، آیه (وَتَعِيَهَا أذُنٌ وَاعِيَةٌ) نازل شد. (۱)

پاورقی:

۱- طبری، محمدبن جریر، جامع البیان فی تأویل آی القرآن تفسیر الطبری، ج ۲۹، ص ۵۶.

۱۲- آیات درباره مقام امام علی (علیه السلام) در قیامت

(الف) (وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ). (۱)

در اعراف مردانی هستند که هر یک را از سیمایشان می شناسند.

ابن حجر از ثعالبی نقل می کند که او در تفسیر این آیه از ابن عباس روایت کرده است که اعراف جایگاه بلندی از صراط است که عباس و حمزه و علی بن ابی طالب (علیه السلام) و جعفر طیار بر بلندای آنند و دوستانشان را با سیمای نورانی و دشمنانشان را به سیمای ظلمانی می شناسند. (۲)

(ب) (الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحَسَنُ مَا أَجَبَ). (۳)

کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند، شادکام و نیک فرجام هستند.

از امام کاظم (علیه السلام) در این باره چنین نقل شده است:

«از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) پرسیدند: طوبی چیست؟»

پاورقی:

۱- سوره اعراف، آیه ۴۶.

۲- ابن حجر، الصواعق المحرقة، ص ۱۰۱.

۳- سوره رعد، آیه ۲۹.

فرمود: درختی است که اصل آن در خانه من و شاخه های آن بر سر اهل بهشت است. بار دوم پرسیدند؛ فرمود: این درخت، در خانه علی (علیه السلام) است. گفتند: چگونه؟ فرمود: خانه بهشتی من و علی در یک جا است.»

(ج) (وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ * ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ). (۱)

چهره هایی در آن روز درخشانند؛ خندان و شادان.

از انس بن مالک درباره این آیه چنین نقل شده است:

«از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) پرسیدم: (وجوه یومئذ مسفرة) کیانند؟ فرمود: ای انس: منظور چهره های ما فرزندان عبدالمطلب است: من و علی و حمزه و جعفر و حسن و حسین و فاطمه، آنگاه که در روز قیامت از قبر خود بیرون آییم و نور چهره همان همانند خورشید نیمروزی باشد. خداوند متعال فرموده است: (وجوه یومئذ مسفرة)؛ یعنی نور ما سرزمین قیامت را روشن می کند. منظور از آیه «ضاحكة مستبشرة»، ما هستیم؛ یعنی به ثوابی که خدا وعده مان فرموده خندان و شادانیم». (۲)

(د) (عَلَيْنَا أَمْثَلُ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ). (۳)

پاورقی:

۱- سوره عبس، آیه ۳۸ - ۳۹.

۲- حاکم حسکانی، شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۲۴.

۳- سوره فصلت، آیه ۴۰.

آیا کسی که در آتش افکنده می شود بهتر است یا آنکه ایمن و آسوده به قیامت می آید؟

از ابن عباس چنین نقل شده است: آنکه در آتش افکنده می شود، ولید بن مغیره است، و آنکه ایمن و آسوده از عذاب و خشم خدا وارد محشر می شود، علی بن ابی طالب (علیه السلام) است. (۱)

هـ (إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ). (۲)
پرهیزکاران در سایه ها و چشمه سارهایند.

ابن عباس در این باره می گوید:

« پرهیزکاران کسانی اند که از شرک و گناهان کوچک و بزرگ پرهیز کردند. آنان علی و حسن و حسین هستند که در سایه درختان سبز و خیمه های گوهرین با چشمه های بلورین قرار می گیرند ». (۳)

و (فَأَمَّا مَنْ تَقَلَّتْ مَوَازِينُهُ * فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ). (۴)
آنکه کفه عملش سنگین باشد، زندگی پسندیده ای خواهد داشت.

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۱۲۹.

۲- سوره مرسلات، آیه ۴۱.

۲- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۳۶۷.

۴- سوره قارعه، آیه ۶-۷.

ابن عباس در این باره می گوید:

« نخستین کسی که در ترازوی قیامت، حسناتش بر سیئاتش
فزونی می گیرد، علی بن ابی طالب (علیه السلام) است. در میزان
او چیزی جز حسنات نباشد و کفه سیئات بدون سیئه می ماند؛
زیرا او یک لحظه خدا را نافرمانی نکرده است... » (۱)

ز) (وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ). (۲)

هرکس که به محشر درآید، همراه او سوق دهنده و گواهی
دهنده ای است.

از ام سلمه نقل شده است: در آن روز، رسول خدا (صلی الله علیه وآله) سوق
دهنده، و امیرمؤمنان (علیه السلام) گواهی دهنده است. (۳)

پاورقی:

۱- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۳۶۷.

۲- سوره ق، آیه ۲۱.

۳- حاکم حسکانی، شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۱۸۸.

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ

ساعت: ۱۲/۴۷

روز: چهارشنبه

۰۵ / خرداد ماه / ۱۳۹۵

کرمرضا خزلی

یار مهربان

www.bagheminoo.com

baghemino.1339@gmail.com

[Tel:09125411283-09356411283](tel:09125411283-09356411283)

کمرضا خانی